MAŁGORZATA KOZŁOWSKA, MIROSŁAW ŁABANOWSKI,
PIOTR KOSTRZEWA

USTAWA O SYSTEMIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH 2016

Z KOMENTARZEM

ISBN 978-83-7440-740-3

INFOR

USTAWA z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 121, zm.: Dz.U. z 2015 r., poz. 689, poz. 978, poz. 1066, poz. 1240, poz. 1268, poz. 1269, poz. 1506, poz. 1649, poz. 1830, poz. 1893, poz. 2281, Dz.U. z 2016 r., poz. 34) 5

Rozdział 1. Przepisy ogólne 5
KOMENTARZ. Rozdział 1. Przepisy ogólne [art. 1–5] 8
1. Rodzaje ubezpieczeń 9
2. Zasada równego traktowania na gruncie ubezpieczeń społecznych 9
3. Podmioty wykonujące zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych 10
4. Wybrane definicje 10
4.1. Ubezpieczony 10
4.2. Płatnik składek 10
4.3. Przychód 11
5. Wyłączenie obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym 11

Rozdział 2. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym 13
KOMENTARZ. Rozdział 2. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym [art. 6–14] . . . 20
1. Definicja osoby ubezpieczonej 20
1.1. Pracownik 20
1.2. Osoba współpracująca 21
1.3. Osoba prowadząca pozarolniczą działalność 22
1.4. Twórca, artysta 22
1.5. Wspólnicy spółek 23
2. Tytuły do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych 23
2.1. Pracowniczy tytuł do ubezpieczeń 24
2.2. Podleganie ubezpieczeniom z tytułu umowy zlecenia 24
2.3. Pozarolnicza działalność jako tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń 26
2.4. Ubezpieczenia członków rad nadzorczych 28
3. Dobrowolne ubezpieczenie chorobowe 29
4. Ubezpieczenie wypadkowe 29
5. Kto może przystąpić do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych 30
6. Objęcie dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym, rentowymi i chorobowym 30
7. Zbieg tytułów do ubezpieczeń społecznych 30
7.1. Umowa o pracę i umowa zlecenia 30
7.2. Umowa o pracę i pozarolnicza działalność 32
7.3. Kilka umów zlecenia 32
7.4. Umowa zlecenia i prawo do renty lub emerytury 35

INFOR PL S.A.
Adres redakcji: 01-042 Warszawa, ul. Okopowa 58/72, tel. 22 531 48 37, faks 22 530 41 65
Biuro Obsługi Klienta
Warszawa, ul. Okopowa 58/72, tel. 22 761 30 30, 801 626 666, faks 22 761 30 31
e-mail: bok@infor.pl strona: www.sklep.infor.pl

7.5. Umowa zlecenia i pozarolnicza działalność **36**
7.6. Członkostwo w radzie nadzorczej a inne tytuły ubezpieczeń. **39**

Rozdział 3. Zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne **40**
KOMENTARZ. Rozdział 3. Zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne [art. 15–32] **51**
1. Stopy procentowe składek na ubezpieczenia społeczne **51**
1.1. Składka emerytalna **51**
1.2. Składka rentowa **51**
1.3. Składka wypadkowa. **52**
1.4. Składka chorobowa **52**
2. Finansowanie składek poszczególnych grup ubezpieczonych **52**
3. Obowiązki płatników składek **53**
4. Ustalanie podstawy wymiaru składek **53**
4.1. Podstawa wymiaru składek pracowników **53**
4.2. Podstawa wymiaru składek zleceniobiorców **54**
4.3. Podstawa wymiaru składek osób prowadzących pozarolniczą działalność **54**
4.4. Podstawa wymiaru składek przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą **55**
4.5. Podstawa wymiaru składek członków rad nadzorczych **57**
4.6. Podstawa wymiaru składek osób przebywających na urlopie wychowawczym oraz sprawujących opiekę nad dzieckiem **57**
5. Roczne ograniczenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe **58**
6. Wyłączenia z podstawy wymiaru składek **60**
7. Ulgi w opłacaniu składek **62**
7.1. Odroczenie terminu płatności a układ ratalny **63**
7.2. Rozłożenie zapłaty składek na raty **63**
7.3. Umorzenie zaległych należności **64**
8. Odsetki **65**
9. Przedawnienie **66**
9.1. Przedawnienie składek nieopłaconych **66**
9.2. Przedawnienie składek opłaconych nienależnie **67**

Rozdział 4. Zgłoszenia do ubezpieczenia, prowadzenie kont i rejestrów oraz zasady rozliczania składek i zasiłków **70**
KOMENTARZ. Rozdział 4. Zgłoszenia do ubezpieczeń i zasady rozliczania składek [art. 33–50] **93**
1. Wymagane dane identyfikacyjne podawane w dokumentach przekazywanych do ZUS **93**
2. Obowiązek zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. Wyrejestrowanie z ubezpieczeń **93**
3. Zawiadamianie o zmianach wykazanych w dokumentach zgłoszeniowych **98**
4. Zawieszenie działalności a dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe **98**
5. Decyzja ZUS o podleganiu ubezpieczeniom społecznym. **101**

6. Sporządzanie dokumentów rozliczeniowych przez płatników składek oraz tryb korygowania dokumentów **101**
7. Roczna informacja dla ubezpieczonego **105**
8. Zgłoszenie płatnika składek **105**
9. Rozliczanie składek na ubezpieczenia **107**
10. Zwolnienie z obowiązku składania deklaracji rozliczeniowych za każdy miesiąc **109**
11. Sporządzanie przez ZUS dokumentów z urzędu **109**
12. Informacja o stanie konta ubezpieczonego **110**

Rozdział 5. Fundusz Ubezpieczeń Społecznych **111**
KOMENTARZ. Rozdział 5. Fundusz Ubezpieczeń Społecznych [art. 51–57] **113**

Rozdział 6. Fundusz Rezerwy Demograficznej **113**
KOMENTARZ. Rozdział 6. Fundusz Rezerwy Demograficznej [art. 58–65]. **115**

Rozdział 7. Zakład Ubezpieczeń Społecznych. **116**
KOMENTARZ. Rozdział 7. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [art. 66–79a]. **122**

Rozdział 8. Obowiązki ubezpieczonych oraz tryb odwoławczy **123**
KOMENTARZ. Rozdział 8. Obowiązki ubezpieczonych oraz tryb odwoławczy [art. 80–83d] **125**
1. Obowiązki osób ubezpieczonych i płatników. **125**
2. Decyzje wydawane przez ZUS i tryb odwoławczy **125**
3. Spór dotyczący objęcia ubezpieczeniami i decyzja ZUS **128**
4. Interpretacje indywidualne wydawane przez ZUS **128**

Rozdział 9. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń oraz odsetki za opóźnienie w wypłacie świadczeń **133**
KOMENTARZ. Rozdział 9. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń oraz odsetki za opóźnienie w wypłacie świadczeń [art. 84–85] **134**

Rozdział 10. Kontrola wykonywania zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych **136**
KOMENTARZ. Rozdział 10. Kontrola wykonywania zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych [art. 86–97] **139**

Rozdział 11. Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko przepisom ustawy. **141**
KOMENTARZ. Rozdział 11. Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko przepisom ustawy [art. 98] **142**

Rozdział 12. Zmiany w obowiązujących przepisach **143**
Rozdział 13. Przepisy przejściowe i końcowe **144**
KOMENTARZ. Rozdział 12. Zmiany w obowiązujących przepisach [art. 99–106]
Rozdział 13. Przepisy przejściowe i końcowe [art. 107–127] **147**

USTAWA

z dnia 13 października 1998 r.

o systemie ubezpieczeń społecznych

(j.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 121, zm.: Dz.U. z 2015 r., poz. 689, poz. 978, poz. 1066, poz. 1240, poz. 1268, poz. 1269, poz. 1506, poz. 1649, poz. 1830, poz. 1893, poz. 2281, Dz.U. z 2016 r., poz. 34)[1]

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Art. 1. [Rodzaje ubezpieczeń][2]

Ubezpieczenia społeczne obejmują:

1) ubezpieczenie emerytalne;
2) ubezpieczenia rentowe;
3) ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa, zwane dalej „ubezpieczeniem chorobowym";
4) ubezpieczenie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zwane dalej „ubezpieczeniem wypadkowym".

Art. 2. [Zakres regulacji]

1. Ustawa określa:

1) zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym;
2) zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne oraz podstaw ich wymiaru;
3) zasady, tryb i terminy:
   a) zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych,
   b) prowadzenia ewidencji ubezpieczonych i płatników składek,
   c) rozliczania składek na ubezpieczenia społeczne oraz zasiłków z ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego,
   d) opłacania składek na ubezpieczenia społeczne;
4) zasady prowadzenia kont ubezpieczonych oraz kont płatników składek;
5) zasady działania Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zwanego dalej „FUS";
6) organizację, zasady działania i finansowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, zwanego dalej „Zakładem";
7) zasady działania Funduszu Rezerwy Demograficznej, zwanego dalej „FRD", oraz zasady zarządzania tym funduszem;
8) zasady kontroli wykonywania zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych.

2. Rodzaje świadczeń z ubezpieczeń społecznych, warunki nabywania prawa do nich oraz zasady i tryb ich przyznawania określają odrębne przepisy.

3. Wypłacalność świadczeń z ubezpieczeń społecznych gwarantowana jest przez państwo.

Art. 2a. [Zasada równego traktowania]

1. Ustawa stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny.

2. Zasada równego traktowania dotyczy w szczególności:

1) warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych;
2) obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek na ubezpieczenie społeczne;
3) obliczania wysokości świadczeń;
4) okresu wypłaty świadczeń i zachowania prawa do świadczeń.

3. Ubezpieczony, który uważa, że nie zastosowano wobec niego zasady równego traktowania, ma prawo dochodzić roszczeń z tytułu ubezpieczeń z ubezpieczenia społecznego przed sądem. Przepis art. 83 stosuje się odpowiednio.

Art. 3. [Zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych]

1. Zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych określone ustawą wykonują:

1) Zakład Ubezpieczeń Społecznych;
2) otwarte fundusze emerytalne, określone w przepisach o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, w zakresie gromadzenia i lokowania składki na ubezpieczenie emerytalne, o której mowa w art. 22 ust. 3 pkt 1 lit. a;
3) (uchylony)
4) płatnicy składek.

---

[1] W ujednoliconym przez redakcję tekście uwzględniono wszystkie dotychczasowe zmiany. Najnowsze zmiany, obowiązujące od 1 stycznia 2016 r., zostały wyróżnione pogrubioną czcionką.

[2] Hasła w klamrach pochodzą od redakcji.

2. Za wykonywanie zadań związanych z ustalaniem prawa do świadczeń i ich wysokości oraz wypłatą świadczeń z ubezpieczenia chorobowego płatnicy składek mają prawo do wynagrodzenia. Wynagrodzenia płatników składek określa się jako procent kwoty tych świadczeń. Wysokość stopy procentowej oraz tryb rozliczenia tego wynagrodzenia określi, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Pozostałe zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych płatnicy składek są zobowiązani wykonywać nieodpłatnie.

3. Zakres zadań z ubezpieczeń społecznych wykonywanych przez otwarte fundusze emerytalne określają przepisy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych.

Art. 4. [Definicje ustawowe]

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) ubezpieczeni – osoby fizyczne podlegające chociaż jednemu z ubezpieczeń społecznych, o których mowa w art. 1;
2) płatnik składek:
   a) pracodawca – w stosunku do pracowników i osób odbywających służbę zastępczą oraz jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, w tym z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym albo pobierania zasiłku macierzyńskiego, z wyłączeniem osób, którym zasiłek macierzyński wypłaca Zakład,
   b) jednostka wypłacająca świadczenia socjalne, zasiłki socjalne oraz wynagrodzenia przysługujące w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie – w stosunku do osób pobierających świadczenia socjalne wypłacane w okresie urlopu, osób pobierających zasiłek socjalny wypłacany na czas przekwalifikowania zawodowego i poszukiwania nowego zatrudnienia oraz osób pobierających wynagrodzenie przysługujące w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie,
   c) podmiot, na którego rzecz wykonywana jest odpłatnie praca w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania – w stosunku do osób, które ją wykonują, na podstawie skierowania do pracy, lub podlegają ubezpieczeniom społecznym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego, jeżeli zasiłek wypłaca ten podmiot,
   d) ubezpieczony zobowiązany do opłacenia składek na własne ubezpieczenia społeczne,
   e) Kancelaria Sejmu w stosunku do posłów i posłów do Parlamentu Europejskiego, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 30 lipca 2004 r. o uposażeniu posłów do Parlamentu Europejskiego wybranych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 187, poz. 1925, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 oraz z 2009 r. Nr 111, poz. 918), oraz Kancelaria Senatu w stosunku do senatorów,
   f) duchowny niebędący członkiem zakonu albo przełożony domu zakonnego lub klasztoru w stosunku do członków swych zakonów lub, za zgodą Zakładu, inna zwierzchnia instytucja diecezjalna lub zakonna w stosunku do duchownych objętych tą zgodą,
   g) jednostka organizacyjna podległa Ministrowi Obrony Narodowej – w stosunku do żołnierzy niezawodowych pełniących czynną służbę wojskową, z wyłączeniem żołnierzy pełniących służbę kandydacką,
   h) (uchylona)
   i) (uchylona)
   j) (uchylona)
   k) ośrodek pomocy społecznej – w stosunku do osób rezygnujących z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem,
   l) (uchylona)
   ł) powiatowy urząd pracy – w stosunku do osób pobierających zasiłek dla bezrobotnych lub stypendium,
   ł[1]) centrum integracji społecznej – w stosunku do osób pobierających świadczenie integracyjne,
   ł[2]) powiatowy urząd pracy – w stosunku do osób pobierających stypendium na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w okresie odbywania studiów podyplomowych,

m) Zakład – w stosunku do osób podlegających ubezpieczeniom społecznym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego albo zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego, jeżeli zasiłki te wypłaca Zakład, oraz w stosunku do osób określonych w art. 6a ust. 1 i art. 6b ust. 1,
n) podmiot wypłacający stypendium sportowe – w stosunku do osób pobierających te stypendia,
o) minister właściwy do spraw finansów publicznych oraz dyrektor izby celnej – w stosunku do funkcjonariuszy celnych,
p) Krajowa Szkoła Administracji Publicznej – w stosunku do słuchaczy pobierających stypendium,
r) osoba prowadząca pozarolniczą działalność – w stosunku do osób współpracujących przy prowadzeniu tej działalności,
s) wojewódzki urząd pracy – w stosunku do osób, których świadczenia pracownicze finansowane są ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, jeżeli świadczenia te wypłacane są przez ten urząd,
t) jednostka obsługi ekonomiczno-administracyjnej utworzona przez jednostkę samorządu terytorialnego – jeżeli rozlicza i opłaca składki za ubezpieczonych wykonujących pracę w podlegających jej szkołach, przedszkolach i innych jednostkach organizacyjnych systemu oświaty,
u) podmiot, w którym jest pełniona służba – w odniesieniu do żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy oddelegowanych do pełnienia w nim służby, jeżeli podmiot ten wypłaca im uposażenie,
w) wójt, burmistrz lub prezydent miasta – w stosunku do osób otrzymujących świadczenie pielęgnacyjne albo specjalny zasiłek opiekuńczy, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, oraz zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,
z) podmiot, który wypłaca świadczenie szkoleniowe po ustaniu zatrudnienia – w stosunku do osób, którym wypłaca to świadczenie,
za) inne niż powiatowe urzędy pracy podmioty kierujące – w stosunku do osób pobierających stypendium w okresie szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego – którymi są:
   – jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, z wyjątkiem wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy,
   – Ochotnicze Hufce Pracy,
   – agencje zatrudnienia,
   – instytucje szkoleniowe,
   – instytucje dialogu społecznego,
   – instytucje partnerstwa lokalnego,
   – organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu,
   – jednostki naukowe,
   – organizacje pracodawców,
   – związki zawodowe,
   – ośrodki doradztwa rolniczego,
   – ośrodki poradnictwa zawodowego i psychologicznego

   – korzystające z publicznych środków wspólnotowych i publicznych środków krajowych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu albo decyzji, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz.U. z 2014 r. poz. 1448 i 1856) albo ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2014 r. poz. 1649),
zb) podmiot, w którym działa rada nadzorcza – w stosunku do członków rad nadzorczych;

3) składki – składki na ubezpieczenia społeczne osób wymienionych w pkt 1;
4) zasiłki – zasiłki i świadczenie rehabilitacyjne z ubezpieczenia chorobowego oraz ubezpieczenia wypadkowego;
5) deklaracja rozliczeniowa – zestawienie informacji o należnych składkach na fundusze, na które składki pobiera Zakład, kwot rozliczanych w ciężar składek oraz kwot należnych do zapłaty;
6) imienny raport miesięczny – informacje o osobie podlegającej ubezpieczeniom społecznym przedkładane Zakładowi przez płatnika składek za dany miesiąc kalendarzowy;
7) konto ubezpieczonego – konto, na którym ewidencjonowane są składki oraz informacje dotyczące przebiegu ubezpieczeń społecznych danego ubezpieczonego;

8) konto płatnika – konto, na którym ewidencjonowana jest kwota zobowiązań z tytułu składek oraz innych składek danego płatnika zbieranych przez Zakład, kwoty zapłaconych składek, stan rozliczeń oraz inne informacje dotyczące płatnika składek;
9) przychód – przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy oraz przychody z działalności wykonywanej osobiście przez osoby należące do składu rad nadzorczych, niezależnie od sposobu ich powoływania;
10) przychód z tytułu członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub spółdzielni kółek rolniczych – przychody z tytułu pracy w spółdzielni i z tytułu wytwarzania na jej rzecz produktów rolnych;
11) otwarty fundusz emerytalny – fundusz wybrany przez ubezpieczonego spośród funduszy emerytalnych, o których mowa w przepisach o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych;
12) (uchylony)
12a) okresowa emerytura kapitałowa – świadczenie pieniężne określone w ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz.U. z 2014 r. poz. 1097);
12b) (uchylony)
13) międzybankowy system elektroniczny – system ELIXIR w Krajowej Izbie Rozliczeniowej S.A.;
14) (uchylony)
15) numer NIP – numer identyfikacji podatkowej nadany zgodnie z przepisami o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników;
16) rachunek bankowy – rachunek bankowy lub rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej przedsiębiorcy będącego jej członkiem;
17) osoba sprawująca osobistą opiekę nad dzieckiem – osobę fizyczną sprawującą osobistą opiekę nad dzieckiem własnym lub swojego małżonka, lub dzieckiem przysposobionym, przez okres do 3 lat, nie dłużej jednak niż do zakończenia roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6. rok życia, a w przypadku dziecka, które z powodu stanu zdrowia potwierdzonego orzeczeniem o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wymaga osobistej opieki tej osoby, przez okres do 6 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 18. roku życia.[3]

Art. 5. [Wyłączenie stosowania ustawy]

1. Ubezpieczenie społeczne rolników, jeżeli nie podlegają oni obowiązkowi ubezpieczeń społecznych na podstawie ustawy, regulują odrębne przepisy.

2. Nie podlegają ubezpieczeniom społecznym określonym w ustawie obywatele państw obcych, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego i którzy są zatrudnieni w obcych przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej.

KOMENTARZ

Rozdział 1. Przepisy ogólne [art. 1–5]

Przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej: ustawa systemowa) określają rodzaje ubezpieczeń społecznych, zasady podlegania ubezpieczeniom oraz obowiązki podmiotów wykonujących zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych.

[3] Art. 4 pkt 17 w brzmieniu ustalonym przez art. 9 pkt 1 ustawy z 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1268; ost.zm. Dz.U. z 2015 r., poz. 1735). Zmiana weszła w życie 2 stycznia 2016 r.

1. Rodzaje ubezpieczeń

Ubezpieczenia społeczne zostały podzielone ze względu na zakres świadczeń i obejmują *(art. 1 ustawy systemowej)*:
- ubezpieczenie emerytalne,
- ubezpieczenia rentowe,
- ubezpieczenie chorobowe oraz
- ubezpieczenie wypadkowe.

Stosunek ubezpieczeń społecznych ma charakter publicznoprawny. Składka na ubezpieczenia jest obowiązkowa, odpłatna i bezzwrotna. Jak stwierdził Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 9 lipca 2014 r. (III AUa 1814/13): *(...) objęcie ochroną ubezpieczeniową wiąże się z powstaniem obowiązku opłacania składek (...). Składka w ubezpieczeniach społecznych jest wprawdzie osobistym wkładem ubezpieczonego, ale z przeznaczeniem na tworzenie ogólnego funduszu ubezpieczeniowego, z którego prawo do świadczeń czerpią ci ubezpieczeni, którym ziści się określone ryzyko socjalne.*

Ustawodawca dokonał podziału ubezpieczeń ze względu na określone ryzyka socjalne.

Ubezpieczenie emerytalne jest związane z ryzykiem starości i osiągnięcia wieku emerytalnego. Z tego ubezpieczenia wypłacane są świadczenia emerytalne. Warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z tego ubezpieczenia, ustalania wysokości świadczeń oraz zasady i tryb przyznawania, a także wypłaty świadczeń reguluje ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.).

Ubezpieczenia rentowe dotyczą ryzyka utraty zdolności do pracy. Z tych ubezpieczeń wypłaca się rentę z tytułu niezdolności do pracy, a także rentę szkoleniową i rentę rodzinną.

Świadczenia z ubezpieczenia chorobowego mają na celu zrekompensowanie zarobków utraconych np. wskutek choroby lub macierzyństwa. Na podstawie ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (j.t. Dz.U. z 2014 r., poz. 159 ze zm.) ubezpieczonym przysługują następujące świadczenia:
- zasiłek chorobowy,
- zasiłek macierzyński,
- świadczenie rehabilitacyjne,
- zasiłek opiekuńczy,
- zasiłek wyrównawczy.

Ubezpieczenie wypadkowe obejmuje ryzyko wystąpienia wypadku przy pracy czy choroby zawodowej. Katalog świadczeń został określony w ustawie z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (j.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 1242 ze zm.).

2. Zasada równego traktowania na gruncie ubezpieczeń społecznych

Ubezpieczeni mają prawo do równego traktowania bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny. Dotyczy to w szczególności:
- warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych,
- obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek na ubezpieczenia społeczne,
- obliczania wysokości świadczeń,
- okresu wypłaty świadczeń i zachowania prawa do świadczeń.

Zasada równego traktowania jest doprecyzowaniem wyrażonej w art. 32 Konstytucji zasady równości. Zakazane jest różnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych poprzez dyskryminowanie lub uprzywilejowanie m.in. ze względu na płeć, stan cywilny, warunki podlegania ubezpieczeniom i opłacania składek. Nie oznacza to jednakowych zasad nabywania prawa do świadczeń osób objętych ubezpieczeniami z różnych tytułów, np. stosunku pracy i umowy zlecenia.

Ubezpieczony, który uważa, że w wyniku decyzji ZUS została naruszona wobec niego zasada równego traktowania, ma prawo dochodzić roszczeń z tytułu ubezpieczeń przed sądem, składając do ZUS pisemne odwołanie od decyzji, na zasadach określonych w art. 83 ustawy systemowej.

3. Podmioty wykonujące zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych

Zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych wykonują: ZUS, otwarte fundusze emerytalne oraz płatnicy składek. Do zadań ZUS należą m.in.:

- stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych,
- ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz ich wypłacanie, wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych składek, prowadzenie rozliczeń z płatnikami co do należnych składek i wypłacanych przez płatników świadczeń,
- orzekanie o stanie zdrowia na potrzeby ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych,
- opiniowanie projektów aktów prawnych z zakresu zabezpieczenia społecznego *(art. 68 ustawy systemowej)*.

Natomiast płatnicy składek są zobowiązani przede wszystkim do obliczania i potrącania należnych składek na ubezpieczenia społeczne oraz przekazywania ich do ZUS. Za wykonywanie zadań związanych z wypłatą zasiłków płatnikom składek przysługuje wynagrodzenie *(art. 3 ust. 2 ustawy systemowej)*, które wynosi 0,1% kwoty prawidłowo wypłaconych świadczeń *(§1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 14 grudnia 1998 r. w sprawie wysokości i trybu wypłaty wynagrodzenia płatnikom składek z tytułu wykonywania zadań z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. z 1998 r. Nr 153, poz. 1005)*. Kwota przysługującego płatnikowi wynagrodzenia jest potrącana z należnych od płatnika składek na ubezpieczenia społeczne.

Płatnik składek dokonuje rozliczenia należnego mu wynagrodzenia w deklaracji rozliczeniowej składanej za miesiąc, w którym dokonał wypłaty świadczeń.

4. Wybrane definicje

Warto zwrócić szczególną uwagę na znaczenie zdefiniowanych w ustawie pojęć, które występują w przepisach o ubezpieczeniach społecznych.

4.1. Ubezpieczony

Przez pojęcie „ubezpieczony" należy rozumieć osoby fizyczne objęte chociaż jednym rodzajem ubezpieczeń społecznych, o których mowa w art. 1 ustawy systemowej. Jest to osoba fizyczna, która ze względu na określony rodzaj aktywności zawodowej podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (obowiązkowo bądź dobrowolnie) lub podlega wyłącznie ubezpieczeniu emerytalnemu.

4.2. Płatnik składek

Ustawa systemowa, w zależności od tytułu do ubezpieczeń, wskazuje jako płatników składek różne podmioty.

Pracodawca jest płatnikiem składek nie tylko w stosunku do zatrudnionych pracowników, ale także w stosunku do osób, które są pracownikami w rozumieniu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, tj.:

- pozostającymi w stosunku pracy oraz jednocześnie
- wykonującymi w ramach umowy cywilnoprawnej (o dzieło, zlecenia), zawartej z własnym pracodawcą lub innym podmiotem, pracę na rzecz własnego pracodawcy.

Spółka cywilna jest płatnikiem składek tylko w stosunku do zatrudnionych w niej osób (pracowników, zleceniobiorców itp.). Natomiast spółka nie jest płatnikiem w stosunku do wspólników. Każdy ze wspólników spółki cywilnej jest płatnikiem składek na własne ubezpieczenia. W świetle przepisów ustawy systemowej wspólnik spółki cywilnej prowadzący w tej spółce pozarolniczą działalność gospodarczą posiada własny, odrębny tytuł do ubezpieczeń społecznych.

ZUS jest płatnikiem składek w stosunku do osób podlegających ubezpieczeniom społecznym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego albo zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego, jeżeli wypłaca te zasiłki, oraz w stosunku do osób sprawujących osobistą opiekę nad dzieckiem *(art. 6a ust. 1 i art. 6b ust. 1 ustawy systemowej)*.

4.3. Przychód

Przychodem do celów ubezpieczeniowych jest przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności, umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy, oraz przychody z działalności wykonywanej osobiście przez osoby należące do składu rad nadzorczych, niezależnie od sposobu ich powoływania *(art. 4 pkt 9 ustawy systemowej)*.

5. Wyłączenie obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym

Przepisów ustawy systemowej nie stosuje się do dwóch grup podmiotów *(art. 5 ustawy systemowej)*. Po pierwsze, są to rolnicy. Jeżeli nie podlegają oni ubezpieczeniom społecznym w rozumieniu ustawy systemowej, są objęci ubezpieczeniami na zasadach określonych w ustawie z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 704 ze zm.).

Rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej przez 3 lata, rozpocznie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracę przy prowadzeniu tej działalności, nadal podlega temu ubezpieczeniu w okresie prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy prowadzeniu tej działalności, jeśli łącznie zostaną spełnione wymienione niżej warunki.

Warunki, jakie muszą być spełnione łącznie, aby rolnik prowadzący jednocześnie działalność gospodarczą nadal mógł podlegać obowiązkowi ubezpieczenia rolnego:

- złożył w KRUS oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy tej działalności,
- jednocześnie nadal prowadzi działalność rolniczą lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym, obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego, lub w dziale specjalnym,
- nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym,
- nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych,
- kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie przekracza rocznej kwoty granicznej. Roczna kwota graniczna podatku za 2015 r. wynosi 3204 zł (M.P. z 2015 r., poz. 412)

(art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Zaświadczenie albo oświadczenie, że nie została przekroczona kwota podatku dochodowego, rolnik lub domownik prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą, podlegający ubezpieczeniu, ma obowiązek złożyć do 31 maja każdego roku podatkowego. Termin na złożenie ww. oświadczenia (lub zaświadczenia z urzędu skarbowego) może zostać przywrócony na wniosek rolnika lub domownika, jeżeli udowodnią oni, że niezachowanie terminu nastąpiło wskutek zdarzeń losowych *(art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników)*. Oznacza to, że z ubezpieczeń w KRUS zostaną wyłączeni rolnicy prowadzący działalność gospodarczą, którzy:

- nie złożą oświadczenia (lub zaświadczenia) o nieprzekroczeniu rocznej kwoty granicznej podatku do 31 maja 2016 r. (chyba że przekroczenie terminu nastąpiło wskutek zdarzeń losowych i termin na jego złożenie został przywrócony) albo
- za 2015 r. opłacili podatek od przychodów z działalności wyższy od kwoty 3204 zł.

UWAGA!

Rolnik lub domownik, który świadczy pracę na podstawie umowy zlecenia lub zostanie powołany do rady nadzorczej i osiągnie z tego tytułu przychód nieprzekraczający w danym miesiącu 1/2 minimalnego wynagrodzenia, nadal może podlegać ubezpieczeniom w KRUS.

Od 1 stycznia 2015 r. istnieje możliwość dalszego podlegania ubezpieczeniom w KRUS w okresie podlegania ubezpieczeniom społecznym w ZUS z tytułu wykonywania umowy zlecenia lub powołania do rady nadzorczej. Warunkiem, który musi być spełniony, jest, aby przychód osiągany z tych tytułów w rozliczeniu miesięcznym nie przekraczał kwoty połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę (np. w 2016 r. – 925 zł). Rolnik lub domownik może w każdym czasie odstąpić od ubezpieczenia w KRUS, składając stosowne oświadczenie. Ubezpieczenie rolników ustanie jednak nie wcześniej niż od dnia złożenia tego oświadczenia.

Po drugie, przepisy ustawy systemowej nie mają także zastosowania do obywateli państw obcych, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego i którzy są zatrudnieni w:

- obcych przedstawicielstwach dyplomatycznych,
- urzędach konsularnych,
- misjach, misjach specjalnych lub
- instytucjach międzynarodowych,

chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej.

Jest to wyjątek od zasady podlegania ubezpieczeniom w Polsce przez cudzoziemców wykonujących pracę na terytorium Polski na rzecz polskich firm.

Sąd Najwyższy w wyroku z 6 września 2011 r. (I UK 60/11) wyjaśnił, że: *(...) zakresem podmiotowym art. 5 ust. 2 u.s.u.s. są objęci zarówno obywatele państw obcych zatrudnieni w placówkach wymienionych w tym przepisie (niezależnie od charakteru ich pobytu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej), jak również obywatele państw obcych niezatrudnieni w takich placówkach, o ile tylko ich pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie miał charakteru stałego (...).*

O stałym pobycie może przykładowo świadczyć posiadanie karty stałego pobytu. Ponadto umowy międzynarodowe, których Polska jest stroną, mogą przewidywać, że cudzoziemiec zatrudniony w Polsce lub wykonujący w Polsce działalność nie będzie objęty z tego tytułu ubezpieczeniami.

Własną wykładnię omawianych przepisów prezentuje ZUS. W piśmie z 17 września 2015 r. (sygn. DI/100000/43/913/2015) w sprawie podlegania ubezpieczeniom społecznym przez cudzoziemców zatrudnionych przez polskiego przedsiębiorcę na terenie Polski ZUS wskazał, że:

(...) Ubezpieczeniom społecznym nie podlega obywatel państwa obcego, którego pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego, a ponadto jest zatrudniony w obcym przedstawicielstwie dyplomatycznym, urzędzie konsularnym, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych. Przesłanki obywatelstwa, charakteru pobytu oraz warunku zatrudnienia muszą być spełnione łącznie, by obowiązek ubezpieczeniowy podlegał wyłączeniu (...). Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami. Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym nie posługuje się kryterium obywatelstwa czy np. miejsca zamieszkania lub pobytu. Oznacza to, że obowiązkiem ubezpieczeń społecznych są objęci także cudzoziemcy, o ile spełniają warunki do podlegania ubezpieczeniom społecznym, a tak jest, gdy z cudzoziemcem zostaje zawarta umowa o pracę. Istotnym dla objęcia obowiązkiem ubezpieczeń społecznych jest więc:

- *fakt zawarcia z polskim podmiotem np. umowy o pracę, czyli umowy rodzącej zgodnie z przepisami obowiązek ubezpieczeń społecznych oraz*
- *wykonywanie pracy w ramach tej umowy na obszarze Polski.*

Jedynie ratyfikowana umowa międzynarodowa, jako prawo nadrzędne, może wykluczyć zastosowanie polskich przepisów w tym zakresie.

Odrębne zasady obowiązują w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, które funkcjonują na terenie Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii. Regulują je rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 987/2009 z 16 września 2009 r., dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004. W aktach tych są określone zasady ustalania właściwego ustawodawstwa w zakresie ubezpieczeń na terenie Unii Europejskiej i EOG (oraz Szwajcarii). Przepisy prawa wspólnotowego mają w tym przypadku pierwszeństwo przed ustawodawstwem krajowym. Zgodnie z tymi regulacjami osoby podlegają w zakresie ubezpieczeń ustawodawstwu tylko jednego państwa *(art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004)*. Z reguły będzie to państwo miejsca wykonywania pracy lub działalności na własny rachunek *(art. 11 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004*), zgodnie z generalną zasadą podlegania ubezpieczeniom w państwie wykonywania pracy.

UWAGA!

Zdaniem ZUS dla obowiązku podlegania ubezpieczeniom z tytułu stosunku pracy nie ma znaczenia obywatelstwo osoby ubezpieczonej, nawet jeżeli jej pobyt na terenie Polski nie ma charakteru stałego.

Rozdział 2
Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym

Art. 6. [Obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe]

1. Obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są:

1) pracownikami, z wyłączeniem prokuratorów;
2) osobami wykonującymi pracę nakładczą;
3) członkami rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych, zwanymi dalej „członkami spółdzielni";
4) osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, zwanymi dalej „zleceniobiorcami", oraz osobami z nimi współpracującymi, z zastrzeżeniem ust. 4;
5) osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi;
6) posłami i senatorami pobierającymi uposażenie oraz posłami do Parlamentu Europejskiego, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 30 lipca 2004 r. o uposażeniu posłów do Parlamentu Europejskiego wybranych w Rzeczypospolitej Polskiej, zwanymi dalej „posłami i senatorami";
7) osobami pobierającymi stypendium sportowe, zwanymi dalej „stypendystami sportowymi";
7a) pobierającymi stypendium słuchaczami Krajowej Szkoły Administracji Publicznej;
8) osobami wykonującymi odpłatnie pracę, na podstawie skierowania do pracy, w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania;
9) osobami pobierającymi zasiłek dla bezrobotnych, świadczenie integracyjne lub stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez powiatowy urząd pracy, zwanymi dalej „bezrobotnymi";
9a) osobami pobierającymi stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez inne niż powiatowy urząd pracy podmioty kierujące na szkolenie, staż lub przygotowanie zawodowe dorosłych, zwanymi dalej „osobami pobierającymi stypendium";
9b) osobami pobierającymi stypendium na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w okresie odbywania studiów podyplomowych;
10) duchownymi;
11) żołnierzami niezawodowymi pełniącymi czynną służbę wojskową, z wyłączeniem żołnierzy pełniących służbę kandydacką;
12) osobami odbywającymi służbę zastępczą;
13) (uchylony)
14) (uchylony)
15) (uchylony)
16) (uchylony)

17) (uchylony)
18) (uchylony)
18a) funkcjonariuszami Służby Celnej;
18b) (uchylony)
19) osobami przebywającymi na urlopach wychowawczych lub pobierającymi zasiłek macierzyński albo zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
20) osobami pobierającymi świadczenia socjalne wypłacane w okresie urlopu oraz osobami pobierającymi zasiłek socjalny wypłacany na czas przekwalifikowania zawodowego i poszukiwania nowego zatrudnienia, a także osobami pobierającymi wynagrodzenie przysługujące w okresie korzystania ze świadczenia górniczego albo w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie, wynikające z odrębnych przepisów lub układów zbiorowych pracy;
21) osobami pobierającymi świadczenie szkoleniowe wypłacane po ustaniu zatrudnienia;
22) członkami rad nadzorczych wynagradzanymi z tytułu pełnienia tej funkcji.

2. Zasady podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym osób rezygnujących z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem, za które ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę, regulują przepisy o pomocy społecznej.

2a. Za osobę pobierającą świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna wójt, burmistrz lub prezydent miasta opłaca składkę na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od podstawy odpowiadającej wysokości odpowiednio:
1) świadczenia pielęgnacyjnego albo specjalnego zasiłku opiekuńczego przysługujących na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych,
2) zasiłku dla opiekuna przysługującego na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów

– przez okres niezbędny do uzyskania 25-letniego okresu ubezpieczenia (składkowego i nieskładkowego), z zastrzeżeniem art. 87 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1440, z późn. zm.).

2b. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta nie opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę pobierającą świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna, jeżeli podlega ona obowiązkowi ubezpieczenia społecznego z innego tytułu na podstawie ustawy lub na podstawie odrębnych przepisów lub jest ubezpieczona na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2015 r. poz. 704, z późn. zm.).

2c. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, jeżeli wypłaca osobie świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna, może wystąpić do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o udzielenie informacji o przebiegu ubezpieczenia oraz za jaki okres za tę osobę powinien opłacać składkę na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

2d. Sposób opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe osób świadczących pracę na podstawie umowy uaktywniającej, reguluje ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2013 r. poz. 1457).

3. (uchylony)

3a. (uchylony)

4. Osoby określone w ust. 1 pkt 4 nie podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli są uczniami gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadpodstawowych lub studentami, do ukończenia 26 lat.

4a. Przepisu ust. 4 nie stosuje się do osób świadczących pracę na podstawie umowy uaktywniającej określonej w ustawie, o której mowa w ust. 2d.

5. (uchylony)

6. (uchylony)

Art. 6a. [Ubezpieczenia osób sprawujących osobistą opiekę nad dzieckiem]

1. Obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są:
1) osobami, które prowadziły pozarolniczą działalność gospodarczą przez okres co najmniej 6 miesięcy i zaprzestały jej prowadzenia albo zawiesiły wykonywanie działalności gospodarczej na podstawie art. 14a ust. 1d ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2013 r. poz. 672, z późn. zm.);
2) osobami, które prowadziły inną niż określona w przepisach o swobodzie działalności gospodarczej pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6, przez okres co najmniej 6 miesięcy i które zaprzestały jej prowadzenia;
3) zleceniobiorcami, którzy wykonywali pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia

albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, przez okres co najmniej 6 miesięcy i którzy zaprzestali jej wykonywania;

4) osobami współpracującymi, o których mowa w art. 8 ust. 11, przez okres co najmniej 6 miesięcy z osobami, o których mowa w pkt 1–3, i które zaprzestały tej współpracy;

5) osobami duchownymi, podlegającymi z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym przez okres co najmniej 6 miesięcy.

2. Warunek prowadzenia pozarolniczej działalności, działalności zarobkowej i współpracy lub bycia osobą duchowną przez okres co najmniej 6 miesięcy uważa się za spełniony, jeżeli osoby, o których mowa w ust. 1, podlegały z tych tytułów nieprzerwanie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym bezpośrednio przed dniem rozpoczęcia sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem i opłacały składki na te ubezpieczenia.

3. Prawo do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi przysługuje jednemu z rodziców, pod warunkiem że drugi rodzic nie jest objęty ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tego tytułu albo ubezpieczeniami określonymi w art. 6 ust. 1 pkt 19 lub art. 6b.

4. Prawo do finansowania składek z budżetu państwa, jeżeli jedno z rodziców przebywa na urlopie wychowawczym, a drugie jednocześnie spełnia warunki określone w ust. 1, przysługuje osobie przebywającej na urlopie wychowawczym.

5. Prawo do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi przysługuje przez okresy, o których mowa w art. 4 pkt 17, i może być wykorzystane w całości lub w nie więcej niż 4 częściach.

Art. 6b. [Ubezpieczenia osób sprawujących osobistą opiekę nad dzieckiem]

1. Obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami sprawującymi osobistą opiekę nad dzieckiem, a które nie spełniają warunków do podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, o których mowa w art. 6a.

2. Prawo do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym przysługuje jednemu z rodziców, pod warunkiem że drugi rodzic nie jest objęty ubezpieczeniem emerytalnym z tego tytułu albo ubezpieczeniami określonymi w art. 6 ust. 1 pkt 19 lub art. 6a.

3. Prawo do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym przysługuje przez okresy, o których mowa w art. 4 pkt 17, i może być wykorzystane w całości lub w nie więcej niż 4 częściach.

Art. 7. [Dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe]

Prawo do dobrowolnego objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi przysługuje osobom, które nie spełniają warunków do objęcia tymi ubezpieczeniami obowiązkowo.

Art. 8. [Osoby podlegające ubezpieczeniom]

1. Za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, z zastrzeżeniem ust. 2 i 2a.

2. Jeżeli pracownik spełnia kryteria określone dla osób współpracujących, o których mowa w ust. 11 – dla celów ubezpieczeń społecznych jest traktowany jako osoba współpracująca.

2a. Za pracownika, w rozumieniu ustawy, uważa się także osobę wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy.

3. Za osobę wykonującą pracę nakładczą uważa się osobę zatrudnioną na podstawie umowy o pracę nakładczą.

4. Za członka spółdzielni uważa się członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej, innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną oraz spółdzielni kółek rolniczych, zajmujących się produkcją rolną, działających zgodnie z art. 138–178 oraz art. 180 § 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2013 r. poz. 1443), który wykonuje pracę na rzecz spółdzielni na innej podstawie niż stosunek pracy lub wytwarza na jej rzecz produkty rolne w prowadzonym przez siebie gospodarstwie.

5. Na równi z członkiem spółdzielni, o którym mowa w ust. 4, traktuje się inne osoby, które wykonują pracę w spółdzielni lub w gospodarstwie rolnym spółdzielni na innej podstawie niż stosunek pracy, niebędące jej członkami i wynagradzane według zasad obowiązujących członków spółdzielni, w tym kandydatów na członka spółdzielni.

6. Za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się:

1) osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o dzia-